

4. Клімов О. О. Індивідуальний стиль діяльності. Психологія індивідуальних відмінностей / О. О. Клімов. – Москва, 1982.

5. Білоус В. В. Темперамент і діяльність. Навчальний посібник / В. В. Білоус. – П'ятигорськ, 2000. – 275 с.

Баюрко Н. В.,

к.п.н., ст. викладач кафедри біології;

Статнік Т. В.,

студент СВО «Магістр» спеціальності «Початкова освіта»

МІСЦЕ КРАЄЗНАВСТВА В СИСТЕМІ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ПРИРОДОЗНАВСТВО» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Педагогічна доцільність краєзнавства і краєзнавчої роботи в школі осмислювалась у творчості багатьох видатних педагогів України. Науковий доробок К. Ушинського, С. Русової, Г. Ващенко та інших педагогів кінця ХІХ – початку ХХ століття у цій сфері достатньо відомий.

Починаючи з другої половини 90-х рр. ХХ ст., педагогічні дослідження шкільного краєзнавства розгортаються на методології національного виховання. Базовий принцип ідейно-політичної спрямованості замінюється принципом гуманізації, який визнає пріоритет людини, її особистих якостей, такий, що сприяє на основі засвоєння відповідних цінностей формуванню кращих рис людини і мотивів її поведінки. Предметом дослідження виступають історико-педагогічний процес краєзнавчої роботи в школі, проблеми методології і методики шкільного краєзнавства, формування духовності, патріотичне і громадянське виховання в процесі вивчення рідного краю [6, с. 213].

В умовах переходу на новий зміст освіти досліджуються питання ролі краєзнавства у змісті сучасної освіти, підготовки вчителя до реалізації краєзнавчого принципу навчання, використання краєзнавчого матеріалу в системі підвищення кваліфікації вчителів тощо [2, 3].

Основна мета навчального предмета «Природознавство» в початковій школі – формування природознавчої компетентності школярів шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про неживу та живу природу, основ екологічних знань, опанування способами навчально-пізнавальної і природоохоронної діяльності, формування ціннісного ставлення до природи та людини [5].

Вміле застосування краєзнавчого матеріалу сприяє вирішенню таких завдань, визначених у вимогах Державного стандарту початкової загальної освіти:

- формування наукової картини світу;
- формування елементарних уявлень про об'єкти і явища природи, їхні взаємозв'язки у системі «нежива природа – жива природа», «природа – людина»;
- формування способів навчально-пізнавальної й природоохоронної діяльності;
- оволодіння елементарними дослідницькими вміннями;
- набуття досвіду природоохоронної діяльності та застосування його у життєвих ситуаціях;
- засвоєння норм етичного ставлення до природи;
- виховання любові до природи рідного краю;
- ознайомлення з традиціями шанобливого ставлення українського народу до природи [5].

Чинна шкільна програма націлює вчителів початкової школи на ознайомлення молодшого школяра з основами наукового світогляду різноманітними видами і жанрами художніх творів, вивчення рослинного і тваринного світу та сезонних змін у природі, ознайомлення з традиціями і ремеслами українського народу тощо.

Початковими знаннями про природу, господарство і населення свого краю учні оволодівають вже у 1 класі при вивченні навчального предмета «Природознавство». Програма складається з чотирьох краєзнавчих тем: «Навколишній світ», «Нежива

природа», «Жива природа», «Моя країна – Україна». З рідним краєм учні знайомляться на екскурсіях в природу (парк, сад, город, шкільна ділянка), краєзнавчий музей, зоопарк, еколого-натуралістичний центр, інше.

Навчально-пізнавальний процес рекомендується базувати на компетентнісно орієнтованих завданнях з використанням сучасних освітніх технологій [5]. Важливе значення для емоційно-естетичного сприйняття природи молодшими школярами 2 класу відіграють систематичні спостереження та власні дослідження; творчі завдання, екологічні акції, дидактичні ігри; уроки, проведені у формі подорожі, усного журналу, репортажу з місця подій, святкування дня Землі, води, прильоту птахів тощо. Так, наприклад, учні проводять спостереження за порами року, змінами, що відбуваються у довкіллі, виконують навчально-дослідницькі проекти. Такі форми проведення навчальних занять позитивно впливають на емоційну сферу дитини, сприяють розвитку її уяви, фантазії, мислення, концентрують увагу.

Особливо важливе значення для вивчення рідного краю має «Природознавство» в 3-4 класах, яке є продовженням курсу ознайомлення з оточуючим світом. Програма курсу природознавства для 3 класу передбачає організацію позакласної краєзнавчої роботи з метою простеження зміни природних умов за порами року (осінні, зимові та весняні екскурсії, літні завдання щодо збирання краєзнавчого матеріалу): спостереження за природними процесами і господарською діяльністю людини, елементарні фенологічні спостереження тощо.

Значно посилюється краєзнавчий зміст природознавства у 4 класі у процесі вивчення теми «Природа України». Учні знайомляться з деякими способами орієнтування на місцевості, вивчають загальні риси будови поверхні своєї місцевості, одержують відомості про погоду, внутрішні води, рослинний і тваринний світ своєї місцевості. Четвертокласники закріплюють і поглиблюють набуті краєзнавчі знання, збагачуючи їх новими знаннями, вміннями та навичками краєзнавчого характеру [4].

Таким чином, реалізація краєзнавчого підходу в системі освітньої галузі «Природознавство» у початковій школі стане основою для подальшого гармонійного, всебічного, багатоаспектного розвитку особистості молодшого школяра, а також створить підґрунтя, яке допоможе підростаючому поколінню протистояти натиску бездуховності, зберегти багаті національні традиції рідного краю.

Список використаних джерел

1. Баюрко Н. В. Екологізація змісту природознавства як засіб формування екологічної свідомості учнів / Н. В. Баюрко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Вип. 41 / Редкол. : В. І. Шахов та ін. – Вінниця : ТОВ Нілан ЛТД, 2014. – С. 109-113.
2. Баюрко Н. В. Формування готовності студентів до розвитку екологічної компетентності учнів засобами туристсько-краєзнавчої діяльності / Н. В. Баюрко // Освіта для збалансованого розвитку: перспективи в Україні : матеріали II Всеукраїнського форуму «Освіта для збалансованого розвитку» (Київ, 13–14 квітня 2016 р.). – К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2016 р. – С. 43-46.
3. Гудзевич А. В. Еколого-краєзнавчий практикум (на прикладі околиці м. Вінниці) / А. В. Гудзевич, Л. С. Гудзевич, Н. В. Баюрко. – Вінниця : «Гіпаніс», 2002. – 30 с.
4. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм: навч. посібник / М. П. Крачило. – К.: «Вища школа». – 1994. – 192 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buklib.net/books/21992/>
5. Природознавство. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
6. Соловей М. В. Краєзнавча робота школярів у педагогічній думці України другої половини ХХ століття / М. В. Соловей // Педагогічний дискурс. – 2010. – Вип. 7. – С. 208-215. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2010_7_49